

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-258-9-1>

Андрушко Олександр Вікторович

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії права

та кримінально-процесуальної діяльності

Національної академії Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького,

м. Хмельницький, Україна

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ТА ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА Ч. 1 СТ. 111-1 КК УКРАЇНИ

У ч. 1 ст. 111–1 КК України Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 року № 2108–IX встановлено кримінальну відповідальність за «публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невізнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України». Учинення таких дій «караються позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років».

Досудове розслідування у кримінальних провадженнях за ст. 111–1 КК України за правилами предметної підслідності здійснюють слідчі органів безпеки (ч. 2 ст. 216 КПК України). Для них обов'язковим

є встановлення усіх обставин кримінального проступку, що підлягають доказуванню, на виконання вимог ст. 91 КПК України. До таких обставин, на нашу думку, слід віднести:

1) наявність/відсутність у діянні особи дії, що вказували б на ознаки інших кримінальних правопорушень, передбачених у ст. 111, ч. 2–8 ст. 111–1, ст. 111–2, 436–2 КК України (для вирішення питань кваліфікації);

2) факт події кримінального правопорушення, а саме:

час – дата, години, хвилини, у які безпосередньо вчинено протиправні дії. В окремих випадках указується проміжок часу, протягом якого вчинено правопорушення: «Приблизно у період з 5 березня по 9 квітня 2022 року в достовірно невстановлений час в достовірно невстановленому місці ОСОБА_1 з використанням власної сторінки в інтернет-мережі «Однокласники» з ніком «ОСОБА_2» здійснювала перепощування публікацій...» [1];

місце. У примітці до ст. 111–1 КК України указано, що «1. У частині першій цієї статті публічним вважається поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації». За вироками судів, постановленими за ч. 1 ст. 111–1 КК України, такими публічними місцями є: соціальні інтернет-мережі, частіше: «Однокласники» [2], «ТікТок» [3], «Фейсбук» [4], місце роботи [5], різні торговельні майданчики (магазини, ринки) [6], інші публічні місця (автобусні зупинки, багатоквартирні будинки тощо);

спосіб. З аналізу ч. 1 ст. 111–1 КК України та примітки до цієї статті загальними способами вчинення цього правопорушення є: 1) поширення закликів або 2) висловлення заперечення до невизначеного кола осіб.

Окремо у наукових публікаціях уточнено, що «відповідальність за ч. 1 ст. 111–1 КК передбачається за дії у вигляді публічних висловлювань-заперечень або закликів в одній із таких форм:

- публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України;
- публічне заперечення встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України;

– публічні заклики до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;

– публічні заклики до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора;

– публічні заклики до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України» [7, с. 199].

У матеріалах досудового розслідування необхідно детально вказати у чому виражалися такі заклики чи заперечення, приміром: «публічно заперечували здійснення збройної агресії Російської Федерації проти України та публічно закликали до підтримки рішень та дій держави-агресора (Російської Федерації)» [8], оскільки диспозиція розглядуваної частини кримінального закону є складеною, а тому може містити лише частину якихось протиправних дій. Також в ході розслідування слід деталізувати зміст висловлювань чи заперечень: «публічно заперечував здійснення збройної агресії Російської Федерації проти України, які виразилися, окрім іншого, у різного роду висловлюваннях, а саме: «... Где вы видели такую страну как Украина, где вы видели, что Путин издал указ, чтоб бомбить Украину... Правильно Путин делает, потому что избрали себе Президента какого там Зеленского – «жида» ...», а також не припиняючи своїх неприпустимих дій висловився на підтримку дій збройних формувань держави-агресора, які виразилися у вкрай низькому, ганебному висловлюванні, зокрема ще й при матерях «...Правильно русские военные делают, что убивают ваших детей» [5].

Способами поширення заперечень-закликів є також авторські публічні словесні заперечення-заклики, з одного боку, з іншого, викладені в Інтернеті чи в ЗМІ авторські текстові матеріали, фото, відеоматеріали, коментарі, або ж перепощення чужих матеріалів та власні коментарі до них;

інші обставини. До таких можливо віднести множинність та систематичність протиправних дій [9], що вимагає опису кожної з них.

Також, цей й коло осіб, до яких звернуті заклики чи заперечення, які є потенційними свідками, хоча закон не вимагає визначеної їх кількості. Наявність співучасників тощо;

3) *винуватість особи* – прямий умисел, а мотив і мета не є обов'язковими для кваліфікації елементами, і навпаки, є обов'язковими для доказування винуватості. У рішеннях судів чітко не простежується мотив та мета вчиненого, здебільшого констатується тільки сам факт вчинення проступку умисно у той чи інший спосіб. Інколи правильно зазначається: «з метою ослаблення національних інтересів України, сприяння російській федерації та її представникам у порушенні суверенітету України та тимчасовій окупації України, створення в суспільстві думки про виправданість та легітимність дій представників влади і службових осіб збройних сил російської федерації щодо вторгнення та окупації території суверенної держави України, розмістив на своїй сторінці в соціальній мережі «Фейсбук» дописи...» [2];

4) *розмір процесуальних витрат*. У справах цієї категорії кримінальних правопорушень цивільні позови не заявлялися, відсутні й процесуальні витрати (зокрема, нами таких не встановлено). Але не виключено, що можливі процесуальні витрати на проведення судових експертиз, отримання висновків спеціалістів та інші. А тому факт їх наявності чи відсутності повинен встановлюватися;

5) *обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення*, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження. Серед таких виділяємо:

– соціальний та професійний статус особи (громадянство винуватої особи – громадянство України (обов'язкова ознака для кваліфікації), трудова зайнятість, місце роботи, характеристики з місця роботи та місця проживання, судимість, приводи, нагороди, наявність/відсутність постійного місця реєстрації та проживання та ін.);

– психічний та психологічний стан особи (перебування/не перебування на обліку у лікарів нарколога та психіатра, зловживання/не зловживання спиртними напоями, конфліктність тощо);

– визнання/невизнання своєї винуватості (щире каяття (така пом'якшуюча обставина присутня фактично у всіх кримінальних провадженнях), яке полягає у відвертому осуді обвинуваченим своєї протиправної поведінки, активне сприяння розкриттю кримінального проступку та готовності нести відповідальність за вчинене).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вирок Богунського районного суду м. Житомира від 26.04.2022 у справі 1-кп/295/652/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104087105>
2. Вирок Богунського районного суду м. Житомира від 14.04.2022 у справі 1-кп/295/646/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103956165>
3. Вирок Індустріального районного суду міста Дніпропетровська від 07.04.2022 у справі 1-кп/202/237/2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103890814>
4. Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 04.05.2022 у справі 1-кп/369/1626/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104208426>
5. Вирок Корольовського районного суду м. Житомира від 15.04.2022 у справі 1-кп/296/590/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103969976>
6. Вирок Андрушівського районного суду Житомирської області від 25.04.2022 у справі 1-кп/272/96/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104087067>
7. Кравчук О.О., Бондаренко М.С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2002. № 3. С. 198–204. URL: http://lsej.org.ua/3_2022/45.pdf
8. Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 04.04.2022 у справі 1-кп/0274/481/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103849145>
9. Вирок Коростишівського районного суду Житомирської області від 21.04.2022 у справі 1-кп/935/147/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104050620>